

Vier jaar geleden verhuisden de zusters Trappistinnen van Abdij O.L. Vrouw van Koningsoord van Berkel-Enschot naar Arnhem. Ze verlieten hun vertrouwde plek en betrokken een geheel nieuw vormgegeven abdij. Hoe wordt deze nieuwe architectuur en de nieuwe liturgische objecten door de dertig zusters ervaren? Een interview met zuster Hadewych.

Jan Meijering

Het was hier totaal anders dan we gewend waren in Berkel-Enschot, waar het klooster en de kerk neogotisch waren, met spitsbogen en gewelven, heel traditioneel. Het was zo iets als een cultuurshock voor ons, we moesten het ondergaan. De leegheid en eenvoud gaven een gevoel van ongeborgenheid, naakt voor God staan bijna.

De architectuur en vormgeving hebben we twee jaar lang uitvoerig voorbereid. We hebben in zekere zin gebouwd voor de toekomst maar op de eerste plaats voor onszelf, levend in het hier en nu van deze tijd'

Biddende gemeenschap

'We hebben uitgebreid gesproken over hoe we de nieuwe kerk wilden hebben. We zijn er intens mee bezig geweest. Met Pim van Dijk, liturgisch vormgever, hebben we het 'gespeeld'. We hebben een tafel in het midden gezet en een opstelling gemaakt. Hoe voelt dat met het altaar daar? We kwamen op de wat ongewone indeling met het altaar in het midden van de kerk, niet meer vooraan. We wilden heel bewust een altaar van steen, Christus als de rots.

Vanuit het oosten, vanaf de ambo, komt het woord: de lezingen en de homilie. Met deze plaatsing van het altaar en de ambo wordt de



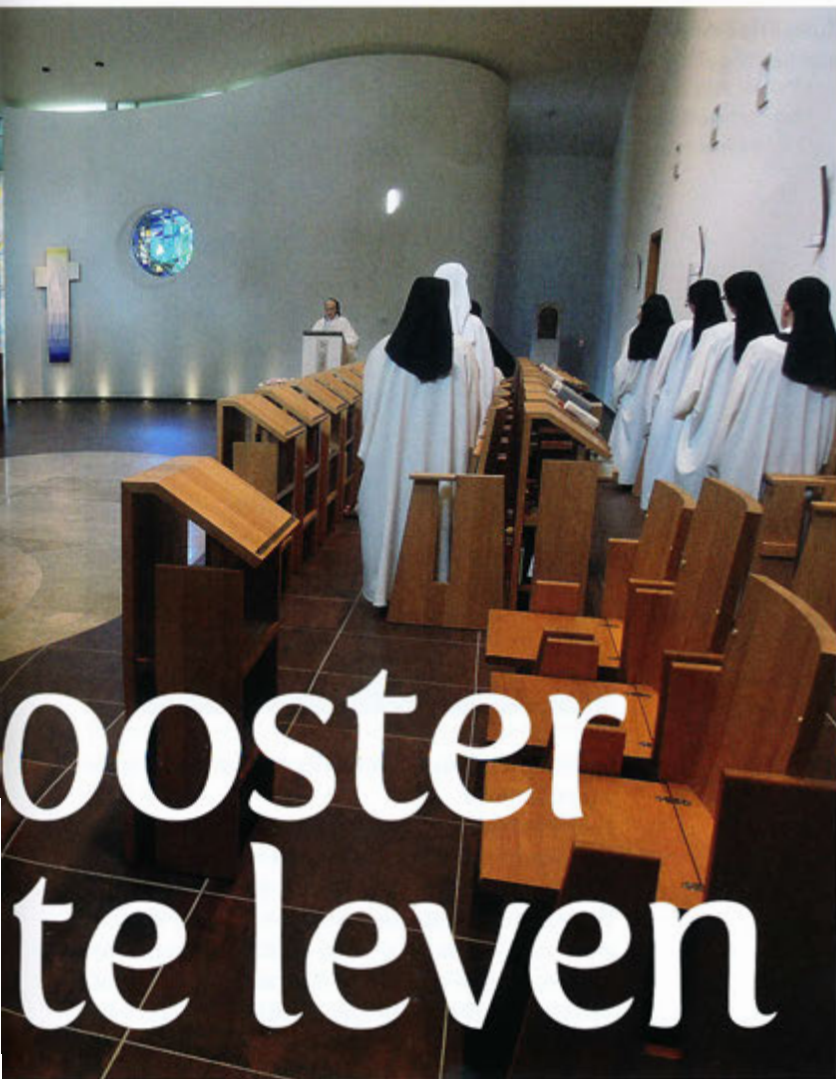
ruimte meer benut, zo is er meer spel en beweging mogelijk.

Door de opstelling van de stoelen, waardoor de gasten heel dichtbij zijn, voelden zusters zich aanvankelijk bekeken. Inmiddels wordt deze opstelling als positief ervaren omdat we één gemeenschap zijn, één volk Gods. We zijn een biddende gemeenschap, naar het oosten gericht. De gasten kijken op de rug van de priester bij de eucharistieviering. De priester hoeft niet naar ons toe te bidden want we bidden allemaal samen tot God, in dezelfde richting.

De priester is nog altijd een man. Maar we hebben elke dag nog zes andere gebedsdiensten en die kunnen we gewoon zelf.'

Gemeenschapsleven

'Onze gemeenschap bestaat uit precies dertig vrouwen tussen de 33 en 94 jaar. Daarnaast wo-



ooster te leven

nen er nog zeven zusters in een kloosterverzorgingshuis, maar zij maken wel deel uit van onze gemeenschap. De jongste heeft ons via internet gevonden. Het is een traject van vijf of zes jaar voor je je definitief bindt. Het is wederzijds, de gemeenschap moet ook het gevoel hebben dat iemand hier haar plek wel vindt. Iemand moet hier kunnen uitgroeien tot een gelukkig mens. Karakteristiek voor de spiritualiteit van de zusters Trappistinnen is het gemeenschapsleven. De Carmelites doen meer stil gebed in de eenzaamheid op hun cel. De Benedictinessen zijn meer gericht op studie en doen ook meer in hun eigen cel. Het is bij ons geen kluisenaarsbestaan waarbij de relatie met God één op één is. De zusters beleven en zien Christus in elkaar. Samen vormen we het ene Lichaam van Christus. We proberen dan ook gemeenschappelijke arbeid te creëren, heel eigentijds in teamverband.

Het scriptorium, de lees- en studiezaal, is ook een gemeenschappelijke ruimte, waar iedere zuster wel een eigen bureautje heeft. In de refter zijn de maaltijden gemeenschappelijk. We zitten er aan één kant van de tafel in u-vorm waardoor je contact hebt met iedereen, ook al praten we niet onder het eten. Tot dertig jaar geleden hadden we ook slaapzalen, chambretjes met gordijnen en halfhoge muren er tussen. De laatste jaren in Berkel hadden we allemaal wel een eigen cel of kamertje, maar er was één douche en toilet op de gang. In dit klooster hebben we allemaal een kamer met eigen douche en toilet.

We heten een zwiigende orde en proberen het stilzwijgen te respecteren. Er is een sfeer van stilte en contemplatie in ons klooster maar we investeren veel in onderlinge communicatie. Het stilzwijgen gaf vroeger veel misverstanden, men communiceerde in gebarentaal. Nu maken we onenigheid of spanningen bespreekbaar om op een goede manier met elkaar om te gaan.

We voelen ons helemaal vrije vrouwen. We zijn juridisch onafhankelijk van een bisschop of van de abt van Koningshoeven, ook al hebben we een goede en nauwe band met ze, vooral met de abdis van Koningshoeven. We willen bewust wel bij de Kerk horen en houden ons aan de richtlijnen, maar wel met een zekere vrijheid. We doppen onze eigen boontjes want we voorzien in eigen kostwinning.'

Internet in het slotklooster

'We staan in een stroom, een traditie en we zijn heel erg aan het zoeken naar de betekenis en beleving van de monastieke waarden in ons leven, in deze tijd. Waarden als stilte en eenvoud van leven en gebed vinden we belangrijk. De waarden van nederigheid, gehoorzaamheid en stabiliteit blijven we onderzoeken.

Hoe ga je om met gehoorzaamheid? Vroeger was het zo dat als de abdis zei: 'het is goed', dan was het goed. Nu wordt veel meer benadrukt dat je ook je eigen verantwoordelijkheid hebt. Maar we doen en beslissen alles wel in goed overleg met elkaar, en vooral met de abdis die de eindverantwoordelijkheid heeft. Het gaat om een volwassen houding en niet om een kinderlijke en slaafse gehoorzaamheid.

We zitten niet meer achter tralies in een slotklooster. Er is nu een spanningsveld tussen afscheiding van de wereld, openheid en voeling

houden met de mensen, de maatschappij en het wereldgebeuren. Het is niet zo eenvoudig om handen en voeten te geven aan die slotbeleving. Als er iets aan de hand is in de familie buiten, heb je allerlei motieven om dat te doorbreken. Er is ook een verleiding om te zeggen: 'ik leef in een slotklooster maar in mijn vrije tijd ga ik de hele wereld over op internet.' Het leert je bewust te leven: wat wil ik nou, wil ik daar eerlijk en zuiver in zijn? Wat is echt belangrijk...?

Het is een levensvorm waarbij er een evenwicht is tussen geestelijke lezing, arbeid, meditatie en gebed. Dat doen we heel gericht en geconcentreerd, zonder afleiding, om steeds bewuster te leven in Gods aanwezigheid. Er is een heel vaste structuur. Het ritme van bidden, werken en lezen is voor mij heel weldadig. Het is iets heel ouds, wat de woestijnvaders en -moeders al praktiseerden in de eerste eeuwen van het christendom.'

Het vormgeven van een eigentijds klooster

'We wilden de traditionele kloostervorm op eigentijdse manier vormgeven. Het rechte van de moderne architectuur in plaats van spitsbogen bijvoorbeeld. De traditie van kloostervorm met de gemeenschapsruimtes kerk, refter, scriptorium en het gastenverblijf rond een binnenhof met een kloosterpand waarin we processies houden, hebben we gerespecteerd. Aanvankelijk hadden we een meer Romaanse stijl voor ogen, zoals de oude Franse cisterciënzer abdijen uit de twaalfde eeuw. Maar je kunt dat niet imiteren; we leven nu in de eenentwintigste eeuw met andere vormen en structuren.

De kloosterarchitectuur van de Benedictijn Hans van der Laan vind ik prachtig, de verhoudingen en maten zijn heel mooi, uitgebalanceerd, maar

Zuster Hadewych aan het orgel.



we voelden een afkeer om er dag in dag uit in te moeten leven.

Het was lastig om evenwicht te krijgen in de kerkruiimte. Een aantal van ons was in het begin helemaal niet gelukkig met de gegolfde wand. Ik droomde altijd van een kerk waarin je contact hebt met de natuur, waar je naar buiten kunt kijken. Er zijn wel een recht raam en een roosvenster, maar die zijn met glas-in-lood. Het helpt wel om naar binnen te keren.'

Kruis met korte armpjes

'Ik kijk veel naar het kruis. Het blijft boeiend en inspirerend. Het is een verrezen Christus. De armen van het kruis zijn ongelijk, ze geven de beweging naar boven toe weer, dat hoort bij de golfbeweging van het aardse naar het meer spirituele.

Ik ben niet zo gelukkig met zijn korte armpjes, het zijn net lamme vleugeltjes. Ik houd meer van een vierkant kruis, maar kan er wel zin aan geven omdat het past in de golfbeweging naar boven. Christus kijkt om naar Maria, en daarmee naar ons. Hij trekt ons mee in de beweging naar de Vader, naar God, toe. In de kleuren zie je ook het verrijzen van donker naar licht.

Het kruis was er nog niet toen we hier kwamen wonen. De Italiaanse kunstenaar Marcello Aitiani heeft een paar keer hier gelogeerd en dan was hij de hele dag, ook 's avonds, aan het kijken en schetsen maken. Uit een aantal ontwerpen hebben we deze gekozen.

Het binnenhof van Koningsoord.



Een van de zusters kwam op het idee om in de veertigdagentijd het voorpaneel van het kruis af te halen. Dan houd je een kaal houten kruis over. Dat was niet de opzet van de kunstenaar, zo creatief zijn we zelf geweest. In de Paasnacht komt het er weer op, dan is er de verrijzenis. In de traditie werd in de lijdensweek voor Pasen het corpus op het kruis bedekt met een doek.'

Christus verlicht de kerk

'Als ik de kerk binnenkom kijk ik altijd hoe en waar het licht valt. Het blijft een boeiend spel van licht en schaduw in allerlei vormen en kleuren. De kerk staat bewust op het oosten georiënteerd, dat was in de oude traditie al: de opgaande zon als symbool van Christus die opstaat en de kerk verlicht. Dat beleven we heel bewust zo. Het licht komt ook in de gebeden en liederen tot uitdrukking.

Het spel van het licht is heel fascinerend, in alle jaargetijden en door de dag heen. Tijdens de vespers schijnt het licht van de ondergaande zon op de orgelpijpen die dan op de golfwand geprojecteerd worden. Ook de kleuren uit het zijraam op de muren en het rozet op de grond vind ik heel mooi.

In onze nachtwake hadden we als het donker is alle spots aan. Maar we hadden behoefte aan een nachtelijke sfeer en daarom doen we nog maar de helft van de lampen aan. Persoonlijk vind ik dat we veel te veel kunstlicht aan doen. In de regel van Benedictus staat dat je zoveel mogelijk bij daglicht doet en speelt de overgang van licht naar donker en donker naar licht veel meer een rol in de beleving.

In de Paasnacht trekken we in processie door de pandgangen en gaan dan de kerk binnen. Maar het is nooit helemaal donker en dat vind ik onuitstaanbaar. Je denkt in het donker achter de paaskaars aan te lopen, maar je ziet overal van die groene vluchtmannetjes. Gelukkig hebben we gedaan gekregen dat ze in de kerk boven de deur niet hoeven te branden.'

Maria is nabij

'In een recent verleden was Maria zéér belangrijk en nam ze een heel grote plaats in in het leven van alle dag, als 'Moeder van goede raad' en 'van altijd durende bijstand'. Daar gingen de zusters met hun noden en vragen altijd naar toe in hun gebeden en gedachten. Maria is ook nu nog belangrijk, maar zonder de vaak zoetelijke en soms wat sentimenteel devotieele franje eromheen en zonder het aanhoudende weesgegroetjes en rozenhoedjes bidden. Voor mij is ze de sterke vrouw uit de Bijbel, moeder en mid-

Maria en de ver-
rezen Christus.
Zie ook de ach-
terpagina voor
een detail.



delares, die ons nabij is en waarmee ik gemakkelijk contact heb. Ze weet van alle zorgen en verwijst naar Jezus. Ze is mijn voorbeeld van eenvoud, overgave en ontvankelijkheid voor de Geest. We laten ons graag inspireren door haar 'Fiat' ('Uw wil geschiede') en haar 'Magnificat' ('mijn hart prijst hoog de Heer...').

Vanaf het begin van de elfde eeuw zijn onze cisterciënzer kerken vrij kale kerken geweest, zonder veel schilderijen en zonder heiligenbeelden of kruiswegstaties. Maar het kruis en Maria zijn er wel altijd geweest. Het beeld dat wij in de kerk hebben, is Maria als de zetel der wijsheid. Ze heeft iets stoers, het is een sterke vrouw. We eindigen de completen met een Mariagezang (het 'Salve Regina') en dan richten we ons naar dat beeld.

In Berkel hadden we het oude hoogaltaar nog met daarboven het kruis. En dáár weer boven stond een groot barok Mariabeeld in een nis. We hadden er steeds meer moeite mee. We wilden Maria niet meer zo hoog hebben tronen, nu is ze nabijer, meer op onze hoogte. Het is een oud Spaans beeld, de stijl past mooi, het heeft iets tijdloos. Op hun eigen kamer hebben de zusters vaak een Maria-icoon.

Rust en stilte straalt ons klooster uit. De vormen zijn niet te druk. De aardse, warme kleuren geven een vrouwelijke uitstraling.'

Jan Meijering is redactielid van dit blad.
Alle foto's uit dit artikel zijn eveneens van hem.

Abdij
Koningsoord
Johanna-
hoeveweg 79
6816 VG
Arnhem
koningsoord.org